

Ryszard Szczygiel (Lublin)

Proces lokacji na prawie niemieckim miasta Szczepieszyna

Szczepieszyn, miasto nad górnym Wieprzem, związane z działalnością Dymitra z Goraja, funkcje miejskie pełniło jeszcze w czasach przynależności do Księstwa Halicko-Włodzimierskiego, czego dowodem jest zapis w formule datacyjnej dokumentu króla Kazimierza Wielkiego dla wsi Otwinów z 23 sierpnia 1352 – *Actum prope Szczepressyno oppido ruthenicali*¹. Sformułowanie to, jak się wydaje, jest dowodem na brak w Szczepieszynie, przed jego przejściem pod polskie panowanie, prób przekształcenia miasta ruskiego w miasto prawa niemieckiego². Nastąpiło to dopiero w drugiej połowie XIV w.

Proces lokacyjny poszczególnych miast, postrzegany dzisiaj jako element ogólnoeuropejskich ruchów kolonizacyjnych, wiązał się z perspektywą szybkiego rozwoju osady miejskiej we wszystkich strefach jej życia, a zwłaszcza aktywizował społeczność miejską do działania³. Nowy kształt życia miejskiego był następstwem przemian ustrojowych, przestrzennych i społecznych⁴.

Tradycyjna historiografia wiązała te nowe tendencje w dziejach ośrodków miejskich z nadaniem im miejskiego prawa niemieckiego, które zawarte było w specjalnym przywileju monarszym, zwanym przywilejem lokacyjnym. Dokumentu takiego, jak wiemy, obecnie Szczepieszyn nie posiada, a być może nie otrzymał go nigdy.

¹ AGZ, t. V, nr 3, s. 4.

² Zob. M. Horn, *Miejski ruch osadniczy na Rusi Czerwonej do końca XV wieku*, RDSiG, t. XXXV, 1974, s. 57–58, 64.

³ Zob. uwagi H. Samsonowicza, *Tendencje rozwoju sieci miejskiej w Polsce późnośredniowiecznej*, KHKM, R. XXVIII, 1980, s. 341–347; M. Bogucka, H. Samsonowicz, *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej*, Wrocław 1986, s. 62–88; A. Janeczek, *Miasta Rusi Czerwonej w nurcie modernizacji. Kontekst reform XIV–XVI w.*, KHKM, R. XLIII, 1995, s. 55–66; R. Szczygiel, *Proces lokacyjny miast od XIV do XVIII w. Charakterystyka etapów i faz rozwojowych* (w druku).

⁴ Tamże.

Proces urbanizacji na prawie niemieckim był bowiem bardziej złożony i zróżnicowany, niż chcieli go widzieć historycy z XIX i XX w. Jakże trafne słowa zapisał w odniesieniu do Szczepieszyna w 1834 r. archiwista Ordynacji Zamojskiej Mikołaj Stworzyński: „Szczepieszyn – miasto kiedy i przez kogo było osadzone pierwotnie, od czego tak nazwane zostało – to wszystko pokrył czas grubą niewiadomością”⁵.

Nie oznacza to jednak, abyśmy dzisiaj, wykorzystując źródła pisane z XIV i późniejszych stuleci, a także wiedzę o przebiegu późnośredniowiecznego procesu lokacyjnego miast, nie mogli ustalić, przynajmniej hipotetycznie, okoliczności objęcia Szczepieszyna akcją lokacyjną. Bardzo pomocny w tym postępowaniu badawczym będzie program sformułowany przez Feliksa Kiryka w pracy o urbanizacji województwa sandomierskiego, który cele badawcze ujął następująco: „Na podstawie krytycznej analizy każdego dokumentu, a nawet zwykłej wzmianki źródłowej, [...] zweryfikować dotychczasowe wiadomości o poszczególnych miastach i ustalić to, co w tym zakresie wiadomo na pewno, co wiemy przypuszczalnie, a także to, czego nie wiemy i wiedzieć nie możemy”⁶.

Przechodząc do przeanalizowania okoliczności związanych z przekształceniem Szczepieszyna w miasto lokacyjne na prawie niemieckim zaczniemy od przeglądu ustaleń historiografii. Autorzy *Starożytnej Polski...* M. Baliński i T. Lipiński pisali, że książę Władysław Opolski nadał miastu przywilej lokacyjny, „który jednak zatracono”. Dalej, pisząc o potwierdzeniu nadania włości szczepieszkiej dla Gorajskich przez króla Władysława Jagiełłę w 1388 r., autorzy dodali: „Prócz tego miastu zostały przydane jednocześnie niektóre swobody”⁷. Informacje te zostały powtórzone w *Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego*, gdzie czytamy: „Podobno prawo miejskie nadał Szczepieszynowi Władysław Opolczyk w czasach swoich rządów na Rusi. Jagiełło w potwierdzeniu nadania dla Dymitra udzielił miastu pewne swobody”⁸. Pisząc w 1921 r. o działalności Dymitra, S. Arnold⁹, a także F. Mierniczek w 1928 r.¹⁰ powtórzyli te informacje, a za nimi autorzy *Miast polskich w Tysiącleciu*, gdzie czytamy, że zapewne w czasach rządów Dymitra z Goraja miasto otrzymało prawo niemieckie, zaś właściwa lokacja na prawie magdeburskim nastąpiła dopiero w XVI w.¹¹ Zupełnie inaczej zinterpretował pojawiającą się w opracowaniach datę 1388 r., gdy to Szczepieszyn miał otrzymać „pewne swobody”, zasłużony heraldyk M. Gumowski. W pracy o pieczęciach i herbarzach miejsco-

⁵ M. Stworzyński, *Opisanie statystyczno-historyczne dóbr Ordynacji Zamojskiej przez... 1834 r.*, Biblioteka Narodowa w Warszawie, Biblioteka Ordynacji Zamojskiej (dalej BN, BOZ), rps 1815, s. 60.

⁶ F. Kiryk, *Urbanizacja Małopolski. Województwo sandomierskie XIII–XVI w.*, Kielce 1994, s. 11.

⁷ M. Baliński, T. Lipiński, *Starożytna Polska pod względem historycznym, jeograficznym i statystycznym opisana*, t. II, Warszawa 1845, s. 809–810.

⁸ SG, t. XI, s. 827–828.

⁹ S. Arnold, *Dymitr z Goraja. Przyczynki do wschodniej polityki Polski z XIV w.*, Zamość 1921, s. 12.

¹⁰ F. Mierniczek, *Szczepieszyn, dawny powiat szczepieszki i jego dziedzice od XIV do końca XVI w.*, „Głos Lubelski”, R. 15, 1928, nr 112, s. 5, nr 117, s. 5.

¹¹ *Miasta polskie w Tysiącleciu*, t. I, Wrocław 1965, s. 732.

wości województwa lubelskiego, opublikowanej w 1959 r., napisał bowiem: „Miasto założone w 1388 przez Dymitra z Goraja, herbu Korczak”¹². Informacje o założeniu Szczepieszyna przez Dymitra powtórzył w 1960 r. w wydawnictwie *Herby miast polskich*¹³.

Badająca przeszłość włości szczepieszkiej M. Stankowa nie wniosła wiele nowego do prezentowanych powyżej poglądów. W pracy o powiecie szczepieszkim stwierdziła: „Co Opolczyk zdziałał dla Szczepieszyna, nie wiadomo. Niektórzy historycy przypisują mu nadanie miastu prawa magdeburgskiego, co jednak nie jest źródłowo udokumentowane”¹⁴. Niejednoznaczne wobec okoliczności nadania miastu prawa niemieckiego było również stanowisko K. Myślińskiego, biografy Dymitra z Goraja, który w 1981 r. napisał: „Sprawę lokacji na prawie niemieckim miasta Szczepieszyna można by tu pominąć, już bowiem w akcie podziałowym dóbr korczakowskich z 1388 r. wymieniony on został jako miasto (*oppidum*), musiał zatem być lokowany wcześniej i w literaturze wiąże się jego lokacja na tym prawie z działalnością Opolczyka. Nie ma więc tu zastugi Dymitra”¹⁵.

Po opublikowaniu biografii Dymitra z Goraja K. Myśliński zmienił jednak zdanie. W 1986 r. ukazał się jego artykuł *Dymitr z Goraja i początki Kraśnika*, gdzie napisał: „Z inicjatywy Dymitra z Goraja lokowano na prawie niemieckim dwa miasta: Szczepieszyn, którego lokacja nastąpiła w 1394 r. i Goraj, lokowany w 1398”¹⁶. Informacja o dacie lokacji Szczepieszyna została podana bez komentarza i odsyłaczy źródłowych i dzisiaj nie wiemy, dlaczego K. Myśliński za nią się opowiedział. Być może wiązał ją ze źródłowym potwierdzeniem istnienia kościoła św. Mikołaja, o którym pisał L. Bieńkowski¹⁷. Datę lokacji 1394 przejęła następnie I. Kutylowska w dwu swoich pracach, powołując się na zdanie K. Myślińskiego i dodając, że w tym roku Szczepieszyn „otrzymał miejski dokument lokacyjny”¹⁸.

Z kolei F. Sikora w 1986 opowiedział się za obdarzeniem Szczepieszyna przywilejami przez króla Władysława Jagiełłę w 1388 r.¹⁹ Podobnie stwierdził

¹² M. Gumowski, *Pieczęcie i herby miejscowości województwa lubelskiego*, Lublin 1959, s. 81.

¹³ M. Gumowski, *Herby miast polskich*, Warszawa 1960, s. 315.

¹⁴ M. Stankowa, *Dawny powiat szczepieszki XIV–XVIII w.*, Warszawa 1975, s. 17.

¹⁵ K. Myśliński, *Dzieje kariery politycznej w średniowiecznej Polsce. Dymitr z Goraja 1340–1400*, Lublin 1981, s. 252.

¹⁶ K. Myśliński, *Dymitr z Goraja i początki Kraśnika*, w: *Problemy historii i archiwistyki*, pod red. T. Mencła, Lublin 1986, s. 29.

¹⁷ L. Bieńkowski, *Działalność organizacyjna biskupa Jana Biskupca w diecezji chełmskiej (1417–1452)*, RHum, t. VII, 1958, z. 2, s. 248.

¹⁸ I. Kutylowska, *Szczepieszki gród i okręg grodowy w ziemi chełmskiej*, w: *Sztuka dawnej ziemi chełmskiej i województwa belskiego*, pod red. P. Krosnego, Kraków 1999, s. 10; też, *Miasta Lubelszczyzny sprzed układu w Krewie (stan badań)*, w: *Civitas et villa. Miasto i wieś w średniowiecznej Europie środkowej*, Wrocław–Praha 2002, s. 174.

¹⁹ F. Sikora, *Dymitr z Goraja, Pan na Szczepieszynie w służbie Władysława Jagiełły w latach 1386–1400*, SH, R. XXIX, 1986, z. 1, s. 24; pogląd ten powtórzył w artykule *Krag rodzinny i dworski Dymitra z Goraja i jego rola na Rusi*, w: *Genealogia – kregi zawodowe i grupy interesu w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym*, Toruń 1989, s. 83.

w 1990 r. J. Górak, pisząc: „Nie ustalono dotąd pewnej daty nadania Szczebrzeszynowi prawa magdeburskiego. Większość historyków przyjmuje rok 1388, nie podając jednak źródeł. Wydaje się, że Szczebrzeszyn mógł otrzymać prawo magdeburskie od Władysława Opolczyka przed rokiem 1378”, zaś w zestawieniu pierwszych wzmianek i dat lokacji już bez przypuszczenia napisał, że Szczebrzeszyn otrzymał prawo niemieckie „przed 1378”²⁰.

Z powyższego przeglądu literatury wynika, iż brakuje jednoznacznego stanowiska w sprawie daty nadania Szczebrzeszynowi prawa niemieckiego. Rozbieżne są też zdania o inicjatorze tego przedsięwzięcia. Najczęściej wymienia się księcia Władysława Opolskiego, jednak bez określenia daty. Wspomina się też króla Władysława Jagiełłę i podaje rok 1388. Jedynie K. Myśliński, a za nim I. Kutylowska przyjmują rok 1394.

Zanim rozpatrzemy każdą z przedstawionych wyżej ewentualności, nieco uwagi poświęcimy omówieniu sytuacji politycznej na pograniczu polsko-ruskim w trzecim ćwierćwieczu XIV w. Po 1366 r. w ziemi chełmskiej rządził z ramienia Kazimierza Wielkiego książę litewski Jerzy Narymuntowicz²¹. Po śmierci króla Kazimierza w 1370 książę Jerzy zerwał związki lenne z Polską, włączając podległe mu ziemie wraz z Chełmem i Szczebrzeszynem w obręb Litwy²². Polskie panowanie zostało tam przywrócone dopiero w 1377 r.²³ Odebrane Jerzemu Narymuntowiczowi terytoria zostały, według zgodnego zdania historyków, oddane w zarząd księciu Władysławowi Opolskiemu, zaś w 1378 r. przeszły wraz z całą Rusią Czerwoną pod bezpośredni zarząd węgierski²⁴. Dlatego też należy wątpić w informację podaną przez K. Niesieckiego²⁵ i późniejszych historyków, piszących o rządach księcia Władysława w Szczebrzeszynie i nadaniu przez niego przywilejów temu miastu.

Władza polsko-węgierska została tutaj ustanowiona latem 1377 r. i rychło cała włość, jak przekonywująco udowodnili to M. Stankowa i K. Myśliński, została przekazana we władanie Dymitrowi z Goraja²⁶.

Niestety dokument zawierający to nadanie nie zachował się, zaś samo nadanie zostało w 1388 r. zatwierdzone przez króla Władysława Jagiełłę, chociaż i ono nie zachowało się²⁷. Jednocześnie miasto Szczebrzeszyn miało otrzymać jakieś przywi-

²⁰ J. Górak, *Miasta i miasteczka Zamojszczyzny*, Zamość 1990, s. 79, 117.

²¹ H. Paszkiewicz, *Polityka ruska Kazimierza Wielkiego*, Warszawa 1925, s. 231–235; A. Swieżawski, *Ziemia belska. Zarys dziejów politycznych do r. 1462*, Częstochowa 1990, s. 72–73; R. Szczygiel, *Miasto w późnym średniowieczu. Lokacja na prawie niemieckim*, w: *Chełm i Chełmskie w dziejach*, Chełm 1996, s. 38.

²² O. Halecki, *Dzieje unii jagiellońskiej*, t. I, Kraków 1919, s. 77–78; H. Paszkiewicz, *Polityka ruska*, s. 246–248; A. Swieżawski, *Ziemia belska*, s. 74–75.

²³ Tamże, s. 77–79; R. Szczygiel, *Miasto w późnym średniowieczu*, s. 38.

²⁴ O. Halecki, *Dzieje unii*, s. 79; A. Swieżawski, *Ziemia belska*, s. 80–81.

²⁵ K. Niesiecki, *Korona Polska*, t. II, Lwów 1738, s. 254.

²⁶ M. Stankowa, *Dawny powiat*, s. 79; K. Myśliński, *Dzieje kariery politycznej*, s. 145–153 – oboje twierdzą, że nadanie miało miejsce w 1379 r.

²⁷ M. Stankowa, *Dawny powiat*, s. 74; F. Sikora, *Dymitr z Goraja*, s. 26.

leje, o których ciągle wspominają historycy²⁸. Czy był to królewski przywilej lokacyjny, trudno dzisiaj przesądzić.

Jednakże zachowane dokumenty lokacyjne wsi Żabno z 1395 oraz wsi Turobin z 1399 r. zostały wystawione przez Dymitra z Goraja. Wprawdzie wystawca nie wspomina o królewskim pozwoleniu na obdarzenie tych miejscowości prawem niemieckim, ale pamiętając, że decyzje tego typu należały do ściśle przestrzeganych regaliów monarszych, możemy stwierdzić, iż Dymitr takie zezwolenie posiadał. Pytanie tylko, kiedy je otrzymał?

Zgodę królewską na organizowanie osad na prawie niemieckim mógł on otrzymać w akcie nadania włości szczepieszkiej przez króla Ludwika Węgierskiego, względnie w jego potwierdzeniu wydanym przez króla Władysława Jagiełłę 19 maja 1388 r.²⁹ Podobną zawiera przecież, w odniesieniu do dóbr gorajsko-krańskich, dokument króla Ludwika z 26 lipca 1377 r.³⁰

Uwagi powyższe prowadzą do wniosku, że najpóźniej w 1388 r. Dymitr z Goraja dysponował podstawami prawnymi do utworzenia w Szczepieszynie odrębnego okręgu sądowego opartego na prawie magdeburskim. Kiedy jednak z tych prerogatyw skorzystał i obdarzył mieszkańców miasta prawem magdeburskim, trudno dzisiaj przesądzić. Należy jednak zauważyć, że K. Myśliński podkreślał, iż „dopiero w ostatniej dekadzie życia znalazł Dymitr czas na zajęcie się faktycznym zagospodarowaniem swoich dóbr”³¹. Pozwala to przyjąć hipotezę, iż prace przy przekształceniu Szczepieszyna w miasto na prawie magdeburskim rozpoczęto w latach czterdziestych XIV w.

Poza utworzeniem odrębnego od prawa ziemskiego okręgu sądowego proces ten obejmował niewątpliwie tzw. lokację przestrzenną, związaną z wymierzeniem przestrzeni miejskiej wedle stosowanego w miastach na prawie niemieckim systemu metrologicznego oraz reformę powinności mieszczan na rzecz właściciela, których podstawą był zazwyczaj czynsz pieniężny uiszczany z działki siedliskowej i pół miejskich wymierzonych na łany, a także dziesięcina dla Kościoła.

Nie wiemy, kiedy prace te zostały przeprowadzone w Szczepieszynie, chociaż zachowane źródła przemawiają właśnie za ostatnim dziesięcioleciem XIV w. Doszło wówczas do melioracji przestrzeni miejskiej (podział na działki siedliskowe, pola, ogrody) według wymogów miasta na prawie magdeburskim. Zdaje się to potwierdzać analiza opisów miasta z 1516 i 1600 oraz najstarszego zachowanego planu Szczepieszyna z 1823 r.³²

²⁸ Tamże, s. 24.

²⁹ Tamże; M. Stankowa, *Dawny powiat*, s. 74.

³⁰ KDMp, t. III, nr 893.

³¹ K. Myśliński, *Dzieje kariery politycznej*, s. 250; zob. F. Sikora, *Dymitr z Goraja*, s. 27–28.

³² AP w Lublinie, Księgi ziemskie krasnostawskie, Zapisy, ks. 3 z lat 1502–1529, k. 199–201; Archiwum Ordynacji Zamojskiej (dalej AOZ), sygn. 46; Inwentarz miasta Szczepieszyna z 1600 r.; Plany Ordynacji Zamojskiej, nr 59.

Układ przestrzenny miasta widoczny na tym planie niewątpliwie pochodzi z czasów Dymitra z Goraja. Możemy go zaliczyć do układów prostych, według typologii H. Müncha i A. Berdeckiej³³. Różnił się on nieco od układów szachownicowych, typowych dla lokowanych w XIV w. miast na prawie magdeburskim³⁴. Prześlanką źródłową, przemawiającą za przeprowadzeniem pomiaru przestrzeni miejskiej na łany, jest informacja z dokumentu arcybiskupa halickiego Jakuba Strzemię, wystawionego w Szczebrzeszynie 16 stycznia 1398 r.³⁵ Czytamy tam, że powinności wobec kościoła parafialnego poddani Dymitra będą opłacali w wysokości 6 groszy praskich od łanu³⁶. Jeżeli dodamy do tego fundację kościoła parafialnego przed 1394³⁷, to możemy stwierdzić, iż lokacja przestrzenna miała miejsce w Szczebrzeszynie przed 1398 r.

Dalsze etapy procesu lokacyjnego prowadzone były już po śmierci Dymitra z Goraja, który zmarł 20 lutego 1400 r.³⁸ Pełny model miasta na prawie niemieckim wymagał zorganizowania gminy miejskiej oraz powołania do życia jej władz, a przede wszystkim wójtostwa dziedzicznego. Wójt był wówczas naczelnikiem gminy i pośrednikiem pomiędzy jej społecznością a panem feudalnym³⁹. W Szczebrzeszynie do powołania instytucji wójta dziedzicznego doszło w 1410 r. 7 lutego Prokop z Goraja i Stojanic wystawił dokument, który możemy nazwać kontraktem wójtowskim albo dokumentem fundatora. Dotyczył on sprzedaży mającego powstać wójtostwa dziedzicznego w Szczebrzeszynie mieszczaninowi hrubieszowskiemu Kaliszowi za 90 grzywien.

Dokument ten nie zachował się do naszych czasów w oryginale ani nawet kopii. Musiały one istnieć jeszcze w XIX w., gdy sporządzono, przechowywany w Archiwum Ordynacji Zamojskiej ze Zwierzyńca, „Wykaz przywilejów miast do dóbr Ordynacji Zamojskiej należących”⁴⁰. Zamieszczono tam regest tego dokumentu, podając wystawcę i odbiorcę aktu, dokładną datę i główne postanowienia dyspozycji.

Treść tego dokumentu znana była Mikołajowi Stworzyńskiemu, gdy sporządził „Opisanie dóbr Ordynacji Zamojskiej”, chociaż źle go zinterpretował i błędnie połączył z wsią Bodaczów, zamieszczając w jej opisie krótkie streszczenie aktu w części

³³ H. Münch, *Geneza rozplanowania miast wielkopolskich XIII i XIV w.*, Kraków 1946, s. 195–204; A. Berdecka, *Lokacje i zagospodarowanie miast królewskich w Małopolsce za Kazimierza Wielkiego (1333–1370)*, Wrocław 1982.

³⁴ Zob. S. Gawlas, *Ulica a zmiany krajobrazu miejskiego w okresie lokacji*, KHKM, t. XLVII, 1999, s. 3–24.

³⁵ ZDM, cz. IV, nr 1136.

³⁶ Tamże, s. 308.

³⁷ W. Czarniecki, *Rozwój sieci parafialnej kościoła łacińskiego w ziemi chełmskiej do początku XVII w.*, RHum, t. XLVIII, 2000, z. 2, s. 77.

³⁸ K. Myśliński, *Dzieje kariery politycznej*, s. 265.

³⁹ Zob. uwagi na ten temat K. Kamińskiej, *Lokacje miast na prawie magdeburskim na ziemiach polskich do 1370 r.*, Toruń 1990, s. 130–140.

⁴⁰ AP w Lublinie, AOZ, sygn. 3251, k. 8v-9.

odnoszącej się do osadzenia wsi „w zaroślach między Szczepieszynem a Michałowem będących”⁴¹.

Tymczasem wieś Bodaczów już istniała. Została odnotowana w źródłach w 1398 r.⁴², zaś jej dziedzic Stanisław był świadkiem nadania przez Prokopa z Goraja wsi Kisielów franciszkanom szczepieszkiemu, co potwierdza dokument wystawiony w dniu 18 sierpnia 1410 r.⁴³

Informacje o lokacji Bodaczowa przez mieszczanina hrubieszowskiego Kalisza za M. Stworzyńskim powtórzyła M. Stankowa⁴⁴, chociaż już w 1928 r. F. Mierniczek właściwie zidentyfikował ten dokument nazywając go przywilejem na wójtostwo szczepieszkie⁴⁵.

Wójtostwo szczepieszkie sprzedane w 1410 r. Kaliszowi z Hrubieszowa było bogato uposażone. Wójt otrzymał w jego ramach młyn w Kisielowie, 6 łanów ziemi, 2 poza miastem w pobliżu wsi Bród z 7 zagrodnikami tam mieszkającymi, 4 łany zaś przy drodze do Michałowa z 2 osadnikami. Ponadto mógł zakładać barcie „prawem magdeburskim” między miastem a wsią Michałów w zaroślach i otrzymał pozwolenie na osadzenie tam osadników, którzy po zakończeniu okresu wolnizny (niestety streszczenie nie podaje liczby lat) mieli płacić czynsz do kasy wójtostwa. Otrzymał wójt i jego poddani prawo wrębu do lasu Hordodzież, oraz łąki nad Wieprzem przy granicy wsi Michałów, poczynając od lasu „Łęk” zwanego⁴⁶.

W mieście wójt otrzymał jeden kram piekarski, jedną jatkę rzeźniczą i jeden sklep szewski, a także prawo połowu w jednym stawie. Dostał ponadto typowe dla kontraktów wójtowskich uprawnienia do 1/6 wpływów z czynszów od mieszczan i 1/3 dochodów z kar sądowych⁴⁷.

Z treści dokumentu wynika, iż uposażenie wójtostwa dziedzicznego i jego sprzedaż Kaliszowi z Hrubieszowa kończyło proces lokacyjny miasta. Dodatkowym argumentem za tym wnioskiem jest wzmianka o wolniznie. Tak więc Kalisz z Hrubieszowa może być uważany za organizatora gminy miejskiej w Szczepieszynie.

Przy okazji należy zauważyć, iż wzorzec organizacyjny gminy miejskiej tego miasta został zaczerpnięty z miasta nad Huczwą, które również było jeszcze w okresie organizacji. Lokował je bowiem król Władysław Jagiełło w 1400 r., zaś osadzą

⁴¹ BN, BOZ, rps 1815, s. 5.

⁴² W. Czarniecki, *Sieć osadnicza ziemi chełmskiej od połowy XV w.*, „Rocznik Chełmski”, t. 3, 1997, s. 49.

⁴³ Zob. *Pergaminy Archiwum Kapituły Katedralnej Sandomierskiej*, oprac. F. Kiryk, Sandomierz 2002, nr 158: Dokument ten F. Kiryk opublikował; zob. *Przyczynek do dziejów średniowiecznego Szczepieszyna*, w: *Świat pogranicza*, Warszawa 2003, s. 80.

⁴⁴ M. Stankowa, *Dawny powiat*, s. 25: „Prokop zezwolił w r. 1410 Kaliszowi z Hrubieszowa na założenie wsi Bodaczów na 12 łanach i zorganizowanie tam wójtostwa”.

⁴⁵ F. Mierniczek, *Szczepieszyn, dawny powiat*, „Głos Lubelski”, R. 15, 1928, nr 118, s. 5.

⁴⁶ AP w Lublinie, AOZ, sygn. 3251, k. 8v-9, F. Mierniczek, *Szczepieszyn, dawny powiat*, „Głos Lubelski”, R. 15, 1928, nr 118, s. 5.

⁴⁷ AP w Lublinie, AOZ, sygn. 3251, k. 9.

Hrubieszowa był mieszczanin chełmski Bartłomiej, który za wójtostwo dziedziczne zapłacił monarsze 100 grzywien⁴⁸.

Z przedstawionych wyżej rozważań, w których starałem się oddzielić informacje pewne od prawdopodobnych i hipotetycznych, wynika spostrzeżenie, iż Szczerbrzeszyn najprawdopodobniej nie otrzymał królewskiego przywileju lokacyjnego, zaś jego proces lokacji na prawie niemieckim przeprowadzono na podstawie zezwolenia zawartego w akcie nadania włości Dymitrowi z Goraja. Związane z przebiegiem tego procesu przedsięwzięcia trwały w mieście nad Wieprzem przynajmniej siedemnaście lat i zostały zakończone w 1410 r. Były one wieloetapowe, podobnie jak miało to miejsce w innych miastach Rusi Czerwonej.

⁴⁸ ZDM, cz. VI, nr 1635; R. Szczygiel, *Hrubieszów w okresie staropolskim*, w: *Hrubieszów przez dzieje*, Hrubieszów 1990, s. 24–28.